

Valgu Jaanis: ma tii filme iks kaeja jaos

Kae lk 2

Kuimuudu Kanepin vabariigi sünnüpäävälipp nöstöti

Kae lk 3

Miä juhtu tütärlatsõga Tamula ijä pääl

Kae lk 4

Sommeri Lauri tege Sännän pikutamisõ diskot

Iispäävä, 5. urbõkuul tege kirä-ja muusikamiis Sommeri Lauri Sännä kultuurimõisan pikutamisõ diskot. Tuu om sääne asi, et mängitas muusikat ja kõnõldas juttu, midä kullõja saava maan madratsidõ pääl pikutõn kullõlda.

Sommeri Lauri ütles, et mäng vinüüplaatõ päält kavvõdõ maiõ helüsiid, helläste lainõtavat elektroonilist muusikat ja inemiisi helüsiid.

Ligembät teedüst pikutamisõ disko kotsilõ saa Sännä kultuurimõisa kodolehe päält: kultuurimois.ee

Uma Mekk uut kaubamärgi taotluisi

Kooni hummõnidsõni, 2. urbõkuu pääväni oodõtas Vana-Võromaa ja lähipiirkundõ söögikraami tuutjidõ taotluisi ja tuutidõ näüdüssit kaubamärgi Uma Mekk küsümis. Ligembät teedüst saa kodolehe umamekk.ee päält.

UL

Uma Pido videokonkurss

Uma Pido kõrraldaja omma vällä kuulutanu videovõistlusõ, mink tsiht om löüdä pidolõ kutsva reklaamvideo. Võistlusõlõ oodõtas kõiki nuuri, kinkal om tahtminõ pildilidselt vunki mano anda kõgõ suurõmbalõ laulupidolõ Vanal Võromaal.

Hindaminõ tulõ katõn jaon: hindamiskogo valik ja kaejidõ lemmik. Hindamiskogo tege edimädsõ valiku võistlusõlõ tulnuist videotõst, midä naatas näütämä Uma Pido meediä-

kanaliin, ja võistlusõ võitja selgitädäs vällä hindamiskogo valiku ja Facebookin ja Instagramin inämb miildümiisi saanu video põhal.

Filmijuppõ esitämise tähtaig om 19. märts 2018. Tulõmusõ saava selges 21. mail 2018. Võro liinavalitsus tugõ videovõistlusõ avvuhinnafondi 600 euroga.

Ligemb teedüs: umapido.ee/ videokonkurss/.

UL

IMAKEELEPÄÄVÄL, 14.03.2018 KELL 18

VÖROMAA TOIDUKESKUSÕN (KOIDULA 7, VÖRU)

KAVVÕRI-KONTSÕRT

MAAILMA KÕGÕ VINGEMBÄ UMAGEELIDSE KAVVÕRI JA ESITÄJÄ KONKURSSI!

MARI KALKUN, AAPO ILVES, PULGA JAAN, MARTIN MILEIKO JA EESTI MANDOLIINIDE ORKESTER, METSAVENNA BÄND, MERCA, HELMEKAALA, NEDSAJA KÜLA BÄND, LAHEDA MUTI JT.

HINDAMISKOGO: ANU TAUL, JAAN ELGULA, STEN TEPPAN, TOOMAS LUNGE, TRIINU LAAN

PILET PILETILEVIST 5 EUR, PAIGAPÄÄL TOPÕLT. ALLA 12-AASTADSÕ MASSULDA.

PILETILEVI

VÖROMAA TOIDUKESKUS

VÖRO KÕRISTUUT

PAIGAPÄÄL

Põlva lasteajute Ühistöö

UMA PIDO

WWW.UMAPIDO.EE

VÖROMAA TOIDUKESKUS

EESTI KULTUURIPÄÄV

VANA-VÖROMAA KAVVÕRT

UMAGEELIDSE KAVVÕRI

Kääpä latsõ tiidvä leeväst

RAHMANI JAN

Tii-i täpsele, kuis om tõisi latsiga, a Kääpä kooli 1. klassi latsõ tiidvä häste, kuimuudu leibä tetäs. Nä omma uma edimädsõ kooli-aastaga läbi tennü leevä tegemise alostusõst lõpuni, perämäne toimõndus oll' näil jõvvupaprõst leevä-kottõ kujondaminõ. Nii sai 19 latsõga klass nääl inne vabariigi aastapäivä valmis 100 kujondõdut kotikõist, kohe leib sisse panti.

Kääpä kooli 1. klassi oppaja Leplandi Ivi om uma klassi latsilõ õks leevätegemisest kõnõlnu. No tull' tä mõttö pääle, et klass võinu ütenukuun kujonda 100 leevä pakmisõ kotti. Kingitüses Eestile.

Latsõ olli rõõmuga nõun ja niimuudu võetigi kujondustüü ette. Nii 19 opilast ku ka oppaja esi kujondi egäüts viis kotti ja 100 ollgi täüs. Edesi minti ummi kujondõduisi kottõga Vahtsõliina, kon värski leib koti sisse panti.

Vahtsõliina Konsumi man küdsetäs minevä aastaga lõpust esi leibä. Leevämeistre om Auksmanni Raul ja leeväpätsi pakitas jõvvupaprõst kottõ sisse. No saiva latsi kujondõdu koti ja leevä-tegijä küdset leib kokko. Tuu man saiva latsõ ka nätä, kuimuudu leib ahjo pandas ja

LEPLANDI IVI PILOD

Latsõ uudistasõ, kuimuudu pekri Auksmanni Raul leibä ahost vällä võtt.

ahost vällä võetas.

Latsõ tarviti uman kujondusõn võro kiilt. «Võrokeelidse teksti tulli nii loomuligult ja esihindäst: elämi jo Võromaal, kon om uma ja hää kiil ja rüäleib avvu seen,» selef oppaja Leplandi Ivi. Tä mõtõl seo ettevõtõmisõ vällä tsihiga, et latsõ saanu arvo, ku tähtsä om sisu ja vormi kuunkõla. Ja muidogi tuuperäst, et saanu ütenukuun midägi põnõvat tetä.

«Väega tähtsä om tunda mi-tunnõt. Ütsindä jõvva-i

Võromaa uma ja hää! Kääpä kooli 1. klassi latsõ Johannese kujondõt paprõkott leevä jaos.

pallõnd, a ütenu sõpruga om torõdamb, põnõvamb ja lõbusamb. Mi olõ kõik ütstõdsõga kõüdedü ja midä häätahtligumba

ja rohkõmb ütstõsõlõ toes mi olõmi, toda ilosamb ja sõbraligumb om maailm mi ümbere,» löüd Leplandi Ivi.

Kontsõrdil lauldas tunnõtuid laulõ võro keelen

RAHMANI JAN

Ku kõik lätt plaanõ perrä (ja mille ei piäs minemä?), saami imekeelepääväl Võrol nätä inneolõmalda vägevät kontsõrti (kae reklaami tansaman). Joba tuu seltskund, kiä om lubanu kavvõri-kontsõrti anda, om väega võimsa.

Kavvõri omma säändsõ laulu, miä omma määndsõgi tunnõdu vai veidemb tunnõdu laulu perrä tettü. Seokõrd omma neo laulu tettü sis võro (vai seto) kiilde. Ku kaia ligembält tegijit, sis või kimmäle uuta, et lihtsät ümbrepandmist mi kuulda ei saa, a hoobis umanõoliidsi vahtsit laulõ.

Kalkuna Mari om siimaaalõ silmä paistnu esitettüisi laulõga. Väega harva om tä esitänü mõnt muialt tunnõtut laulu ja sis om iks kah selgele timä käekiri noist laulõst läbi nätä. Saa

kuulda, midä esierälist tä seo kõrd vällä om märknü.

Ilvesse Aapoga om piaaigu sama lugu. Timägi om innekökkõ luuja, vahtsidõ laulõ tegijä. Aapost või uuta kimmäst sõna väke, tä om jo suurõ hulga laulusõnno vällämärkjä.

Pulga Jaan tuuvasta om innegi hulga «kavvõriid» tennü. Jutumärke sisse panni seo sõna tuuperäst, et ku tä esi noid laulõ laul, sis om timä stiil iks nii umma näko, et laulu originaal tulõ-i inämb miildegi. Seokõrd om mu teedä Pulga Jaan laulman ütenu bändiga, om tuu sis Metsavenna bänd vai mõni muu, tuud saami nätä.

Mileiko Martin, kiä telekan ilmast kõnõlõs, nii tunnõt võrokeeliste laulõ esitajä ei olõ, ku iinpuul nimmadu. Tuuperäst mõista-i timäst uuta muud ku värskebmit tuuli võrokeelitsen

laulu-ilman.

Laheda muti omma silmä jäänü ummi naljuga, a internetin om nättü-kuultu ka näide laulu «Kaugõn Võron», miä tett Curly Strings laulu «Kaugel külas» perrä. Tuu laul and aimu, et näist või uuta tävveste tõsist etteastmist ka seol kontsõrdil.

Hää miil om viil tuust, et seto laulja omma hinnäst seo kontsõrdi jaos hulgani üles andnu. Näütlejä Jäägeri Merle (Merca) om ekämuudu tunnõt tegijä. Ansambliga Lõkõriq om tä varrampa tennü hulga laulõ, midä või kavõris nimmada. Et Merca om näütlejä, sis timä kõgõ tugõvambas küles saa arvada laulõ ettekandminõ niimuudu, et kullõja uskma jääs ja vesi silmä tulõ.

Ka seto leelokuur Helme-kaala, miä käü Võrol kokko,

Kommõntaar

om väega tunnõt tegijä. Näide käest ooda, kuimuudu kostus mõni tunnõt laul UNESCO vaimisõ kultuuriperändi hulgan olõva seto leelo hämmätüsen.

Üts esieräline asi om taa kontsõrdiga viil – tuu om hindamis-kogo. Ma usu, et Mulgimaalt Võromaalõ tulnu Tauli Anu, Justamendi mehe Lunge Toomas ja Elgula Jaan, raadiohelü Teppani Sten ja mitmõ Uma Pido pääkõrraldaja Laanõ Triinu sutva kõkkõ lava päält kullõldut tõsitsõlõ kaalu ja läbi vaiõlda.

Ja viil üts väega esimuudu asi – kontsõrdipaik. Võromaa söögikeskusõ saal, kohe olõmi harinu süümä käümä. Saami nätä, kuimuudu umakeelidse laulu säääl kõlama löövä.

MÄRGOTUS

Mõistami olla nõudja

Ildaigu olf kats põnovat trehvämist. Kõgõpäält kõlist lehelugõja Vahtsõliina kihlkunnast, sündünü 1925. aastagal. Tä olf väega pahanu tuu pääle, et perämädsen lehen olf trükitü är mälestüs vanast aost, kon kõnõldi, et es olõ süvvä. Kõlistaja meelest olf tuu väega ulf jutt – vanastõ olf süvvä hulga. Lihha olf ja kõkkõ olf. Ja latsi olf kah egän perren hulga.

Nii juhtus, ku toimõndaja jätt täpsele ütlemäldä, ku vanast aost jutt om. Perämädsen lehen kõnõlnu Ortusõ Mari olf sündünü 1870. aastaga paiku. Vahepäälse 50 aastaga olf elo iks kõvva edesi lännu, tulõ vällä.

Tõõnõ trehvämine olf poodin. Miis külä tõõsõst veerest suuvsõ rõõmsa meelega hääd aastapäävänädälit. A sis ütelf, et peris kõrran taa eloga iks ei olõ – telekast lastas saadõt «Litsid» ja muidu kah lätt kõik õnnõ prostambas.

Inne vabariigi aastapäivä ütelf president üten kõnnõn, et tuu om hää, et mõistami olla nõudja. Ku inemise nõudva inämb, saa ka elo kõgõ parõmbal viisil edesi minnä.

Nii tä vast om jah. Selget ja nõudjat miilt kõigilõ!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivi.org@wi.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellimine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Rumeeniä raport

Üten perrega mõnõs aos Rumeeniä päälina Bukaresti tüüd tegemä kolli nu Võromaa miis EPLERI RAIN kiro-tas elost, tüüst ja mõttist puultõist tuhat kilomeitret lõuna puul.

9. kiri.
Opera Comica
Pentru Copii*

Kõrd liinan ümbre sõitõn näi üte maja pääl silti «Koomilinõ latsi oopõritiatri». Säändse põ-nõva nimega maja heräf uudis-himo. Uursõ internetist perrä ja tõtõstõ, sääne asutus om Bukarestin olõman.

Ütel kinäl pühapääväl otsus-timi Rasmus Kõuga minnä ja kaia, midä seon tiatrin ka näüdatäs. Midägi väega suurt mi es ooda, es või jo ette teedä, kas tego om hariligu, latsilõ kerembät meelelahutust pakva trupi vai minkagi tõsitsõm-baga. Plaansõmi kaia kell 11 pääle nakkavat etendüst «Ivan Turban», a egäs juhuse latsimi palfo varrampa paiga pääle. Õks vahtsõnõ kotus, võõras liin ja kiil.

Aigsalõ tiatri mano jõudmi-nõ olf õnnõlik trehvämine. Mi plaanitulõ etendüsele olli kõik piledi vällä müüdü, a üteldi, et

õkva pääle nakkavalõ tüküle om viil paar kotust saia. Haarimi võimalusõst kinni ja mi es saa pettä.

Seo koomilidsõ nimega oopõritiatri om väega tõsi-nõ ettevõtminõ. Majan om etendüisi jaos neli saali. Trupin ja orkestrin om kümni inemii-si. Ja miä päämine, etendüse omma väega meistremuudu tet-tü. Täpikäält nigu peris tiatrin.

Olõmi joba käünü kattõ etendüst kaeman ja järgmäd-sele omma kah piledi ostõdu. Ja kuigi lavastusõ sõnaosa om mi jaos suurõn jaon arvosaamalda, saa sisust ja tegemiisist kergele arvo.

Päält lava pääl näüdatävä om ka kõik muu sääne nigu peris oopõrin: muusiga tulõ-i lindi päält, a tuud tege peris orkest-ri, midä juht dirigent; valgus ja helü omma hää kvaliteediga.

Mi kodomaa tiatritegijil olõs tast oppi külh.

* Koomilinõ latsi oopõritiatri (https://www.operacomica.ro)

Võro keelen lugõminõ om inemiisi jaos kergemb, a loetas tsipa vei-demb ku varrampa. Internetist loetas lehte varatsõmbast inämb.

Umma Lehte loetas hoolõga

Seo aasta alostusõn tekk uuringufirma SaarPoll Võro ja Põlva maakunnan uurmisõ tuu kotsilõ, kuimuudu loetas võro-keelist aolehte Uma Leht. 402 üle 15aastadsõ inemise käest küsüti, kas, ku palfo ja midä nä Umast Lehest lugõva ja viil mõnda võro keele ja hindätiid-misega kõüdetüt. Varrampa olf Uma Lehe lugõjit sammamuu-du uuritu 2005. aastagal. Toomi tan är mõnõ tulõmusõ.

Võro keelen lugõminõ ei olõ inämbüsele Võro ja Põlva maakunna inemiisile rassõ.

Küsümise pääle, kas võro-keelist teksti om kerge vai rassõ lukõ, vasta 30%, et kerge, 50 protsõnti, et saa toimõ, 17%, et küländ rassõ ja 3%, et saa-i piaaigu sukugi arvo. Ku võrrõl-da taad küsümüst 2005. aastagal küsütuga, tulõ vällä, et noid, kiä lugõmist kerges pidävä, om seo aoga 10% mano tulnu.

Kolmõst inemisest kats lugõ Umma Lehte paprõ päält.

Küsümise pääle, kas olõti paprõ pääl Umma Lehte perä-mädsõ kolmõ kuu joosul lugõ-nu vai kaenu, vasta 65%, et omma, ja 35%, et ei olõ. Aastagal 2005 olf noidõ arv, kiä ütli-vä, et omma Umma Lehte paprõ

päält lugõnu, suurõmb. Sis olf lugõnuidõ nummõr 74%.

Umma Lehte lugõ internetist 8% inemiisi.

Küsümise pääle, kas olõti perämädsõ kolmõ kuu joosul lugõnu Umma Lehte internetist, vasta 8%. Esieräli-ne om tuu man, et internetist kaesõ lehte keskmädselt inämb vanõmba inemise, päält 60aas-taidsi siän olf 13% noid, kiä leh-te internetist lugõva.

Aastagal 2005 olf Uma Lehe internetist lugõjidõ arv väi-kumb: sis olf perämädsõ kolmõ kuu joosul lehte internetist lu-gõnu 3% vastanuid.

Lehte loetas varatsõmbast tsi-pa suurõmba hoolõga.

Pia egä kolmas lugõja (31%) lugõ lehest läbi inämbüse lugu-siid. Üle poolõ (53%) lugõjist ütles, et lugõva noid jagosiid ja lugusid, miä inämb huvvi pakva. 15% lugõjist ütles, et kaes pilte, päälkirju ja lühkeisi nallu.

2005. aastagal olf inämbüse lugudõ lugõjit 26%, inämb hu-vipakva lugõjit 52% ja pilte ja päälkirju kaejit 19%.

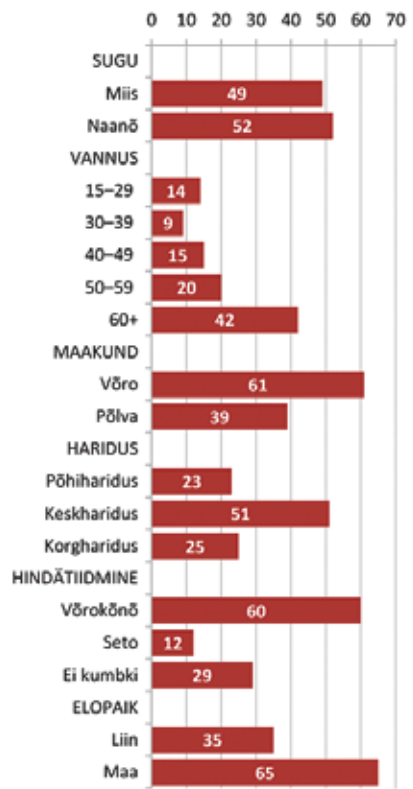
Inämb loetas uudissit ja Ruit-lasõ juttu.

Tulõ vällä, et kõgõ inämb loetas Umast Lehest edeküle uudissit: 92% vastajist lugõ-va nuu läbi egä kõrd vai mõ-nikõrd. Ruitlasõ jutu lugõ läbi 87% vastanuist. Tulõ ka vällä, et vanõmbidõ inemii-si huvi esi jagodõ vasta om laemb, noorõmba lugõva päämidselt uudissit.

Poolõ kaenu ja poolõ es kaenu võrokeelist info-portaali internetin.

Uurmisõn küsti ka inemiisi käest, määne om näide huvi võrokeelidse interneti infoportaali vasta. Tuu olnu kodolehekül, kohe egä päiv pantu vahtsit võrokeelitsit lugusiid. Noid, kiä kimmä-le säänest portaali kaenu, olf 12%. 35% ütelf, et nä arvada kaenu tuud portaali, 20% om noid, kiä arvada es kaenu, ja 22% noid, kiä kim-mäle es kaenu. Ülejäänü es mõista tuu küsümise pääle vastada.

Neo olli õnnõ mõnõ tulõmu-sõ, miä värskest leheuurigust vällä tulli. Uma Lehe toimõn-dus lugõ ja tüütäs uuringu põhaligult läbi ja pruuv tetä säänest lehte, miä lugõjalõ kõgõ inämb huvvi pakk.

Uma Lehe lugõja 2018. aastagal. Sääne lugõjaprofiil tull vällä timahavatsõst SaarPolli Uma Lehe lugõ-misharinõmisõ uuringust.

Valgu Jaanis: meremiis ma ei olõ, a merendüs pakk huvvi

NORKROOSI ERIKU PILT

Valgu Jaanis.

tükke nii hulga aigu tagasi, määndsitki liikvit pilte alalõ om. Niimuudu mu sõrm seolõ teemalõ antus saigi.

Määndse olli filmi tegemise aigu kõgõ suurõmba rõõmu ja murrõ?

Kõgõ suurõmb rõõm olf tuu, ku trehvsi jälki määndsegi vahtsõ tiidmise ja matõrjaali pääle Ahtost. Noist matõrjaal-lõst es olõ kinkalgi aimu.

Näütüses üten Kanada keld-rin olõvast 16 mm filmilindist ümbre maakerä sõitmisõst. Neo saiva Eestimaalõ tuudus ja mi aoluu jaos pätetüs. Vai sis liikva pilt Lõuna-Aafrika filmiarhiivin, midä kiäki olõ es varrampa nännü. Tuhandõ pildi löüdsõ tii Eestimaalõ ja filmi. Naid rõõmõ om kimmä-le inämb olnu ku murrit.

Murrõ... Kiä noid inne edimäst kaemist miilde taht tulõta. Palfo murrõ omma filmispetsiifilidsõ, midä kae-jil-lugõjil olõki ei vajja teedä.

Midä esieralist filmi sisse sai? Olõ sa rahul tuuga, miä lõ-pus vällä tull?

Julgu arvada, et kõik film uma ülesehitüse ja sisuga om esieraline. Sääne, miä või olla vahepääl hiidütäs, a peris kimmäle om kaejal põnnõv. Filmiga rahul olõmist saa hin-nada sis, ku lõpus kaejanumbri kinon kokko lüvväs. Ma tii ei filme esihindä jaos, a iks kaeji-lõ. Ja ku kaeja filmi kinon üles löüdvä, nimelt kinon, selle et film om mõtõldu suurõ ekrani pääle ja säält saa kõgõ suurõm-ba rahulõolõki, sis või esi kah rahul olla.

Olõ Võromaa miis, kost tull huvi meresõidu vasta? Kas esi kah merd sõidat?

Aasta iist tei edimädsõ pi-kembä sõidu purjõlaiva pääl. Maltalt Sitsiiliahe. Vahemere kala saiva kõrraligu kõtutävve. Tuu tähendäs, et meremehes ma hinnäst ei piä ja arvada esi-ki ei püvvä sinnäpoolõ.

A merendüse vasta tekkü suurõmb huvi katsa aasta iist, ku löüdsõ säändse tiidmise, et mu vanauno kara 1940. aastagal aurulaiva päält Ameerikan maaha ja sinnä tä elo lõpuni jäigi.

Naksi uurma, ku palfo naid Eesti meremihi sinnä jäi. Sis ma Juske Anto raamadü otsa kopõrdigi.

Kuna saa filmi Võromaal nätä? Kas tulõ esi tuud tut-vustama?

Tan jää vastussõ võlgu. Olõ peris kimmäs, et Võromaa-lõ jõud film kah, kuupäivi ei mõista viil üteldä. Tuuga nak-kasõ õkva tegelemä nii kino ku ka produtsent. A ku kutsutas ja ma Maarjamaa pinna pääl olõ, sis kimmäle proovi tulla, et nätä, midä uma kandi rahvas mu filmist arvas.

Üts suur tüü om tettü, määndse omma su edesidse plaani filmiilman?

Seo aastit pikk tüü nakkas jah lõpu poolõ kiskma. Ausalõ üldä, parhilla vahtsõ projekt ette võetu ei olõ, taha kasvai kuu-paar hõngu haarda, ku lastas. Mõnõ mõttõ iks omma, a noist om varra kõnõlda. Nuu ei olõ viil nii kavvõlõ mõtõldu ja ei tahas är sõnuda kah.

Küsse RAHMANI JAN

Aastapäävälipu nõsõng Kanepin

RAHMANI JAN

2018. aastaga 24. rado-kuu. Peetäs Eesti Vabariigi 100. aastapäivä. Põlva maakunna kõgõ ammõtligumb aastapäävälipp nõstõtas vardalõ Kanepin kell 7.23 – õkva päävä nõsõmisõ aigu.

Hummogu näütäs kraadiklaas miinus 18 kraati. Kas seo om sümbol – näütäs ilmataat tuuga, et om kah sünnüpääväaasta lainõ pääl? Kiä tiid. Egäl juhul tulõ läm-mäle rõivilõ panda.

Kanepi keskliin. Kellä-tseieri omma liiknu veeränd tunni üle säitsme. Rahvas korjus vabahussõa mälehtüs-samba mano. Tuldasa jala, tuldasa autidõga. Keriguedine parkmisplats saa autit täüs. Om vormin rahvast – kaitsõ-liitlasõ, kodotütte, koorilaul-ja. A om ka suur hulk erärõi-vin rahvast, mütsü pään ja kinda käen.

Pia nakkas kerigukell lüü-mä. Seo näütäs, et aig om pääle naada. Vallavanõmb lätt lipuvarda mano. Laulõtas hümmi. Osajago rahvast võtt kübärä tuus aos pääst, osa ei võta – vast pelgäse külmä.

Hümmile tulõ otsa lipulaul. Nüür vallavanõmba kässi vaihõl nõst lipu aigupite vardalõ. No om päiv nõsõnu, ütten tuuga ka lipp vardan ja aastapäiv om kimmäle pääle naanu. Tuult ei olõ, lipp jääs edimält varda viirde rippu. A vahepääl tulõ mõni kerge tuulõhuug ja lipust käü läbi lehvhähüs.

Peetäs kõnnit. Kaitsõliidu Põlva malõvapäälik major Säck võtt sõnna, Kanepi

Lipp om üles saanu ja ku tulõ väiku tuulõhuug, käü kõrras läbi ka lehvhähüs.

vallavanõmb Seeme kõnõlõs kah. Keriguoppaja Lail lugõ palvust. Kaitsõliitlanõ Taro lugõ ette saa aasta iist Eesti Maapää-vä vanõmbidõnõvvokogo kokko säedü manifesti kõigilõ Eesti-maa rahvilõ. Tuusama, miä edimäst kõrda loeti ette 1918. aastaga 23. radokuul Pärnuna Endla tiatri palkoni päält.

Pidolist tunnõt nõst laulu-kuur ummi laulõga. Vabahus-sõa mähehtüssamba ette pandas vanikit. Paistus, et huulmada külmäst ilmast omma inemise rõõmsa ja rahul tuuga, et omma saanu ossa säändest esierälid-sest pääväst. Õigõ tä om, nii pi-

dolist riigi aastapäivä tulõ jo ette õnnõ kõrd saa aasta joosul.

Pidolinõ lipunõstminõ lõpõs lauluga. «Jää vabaks, Eesti meri, jää vabaks, Eesti pind...» om tuus puhus õkva õigõ laul.

Kokkotulnuilõ pakutas läm-mind tsäid ja piirakut. Valvõn saisu ja üte paiga pääl laulnu rahvalõ kulust tuu är. Avitas külmätunnõt ihost vällä aia.

Kanepi keskliin. Kellä-tseieri omma liiknu katsa pääle. Keriguedidse parkmisplatsi pääl käävä autu, et edeklaasi päält ijäd veidembäs sulata. Vabariigi suur sünnüpäiv om ilosa ja pidolidsõ alostusõ saanu.

Nii esierälidse päävä puhul omma lipu nõstmist kaema tulnu inemise joba hummogu varra rõõmsa. Külmäst huulmada.

Vana pilt kõnõlõs

PILT OM PERI VANA-VÕROMAA KULTUURIKÜLA MUUSÕUMIST

Kärgula laulukoori elost 90 aasta iist

16. radokuul 1928. aastagal olf paikligun aolehen Wõru Teataja artikli Kärgula segäkoori tegemiisist.

Artiklin olf kirän, et Kärgula laulukuur Willemsoni Gustavi (Ildampa Viljasoo) juhatusõl om perämäidsil aastil suuri sammõ edesi tennü. 1926. aastagal käüti laulupidol Tarton, no om plaanin minnä Eesti üldlaulupidolõ Taŋnahe ja seo jäävõ ettevalmistusõ.

Luum om kirän, et lauljilõ saa Taŋnahe sõit arvada prii olõma, selle et perämädest pidost jäi puhast rahha perrä 70 kruuni.

Viil olf saadu võikilaulmisõ iist Võro laulupidol tõõnõ kottus ja tuu iist 30 kruuni. Taŋnahe sõitmisõs olf vaia viil 40 kruuni, a tuu loodõti kah kokko saia. Kirän olf viil, et aktiivsõlõ tetti pruuvõ, käüti ülekaemiisil ja konkurssõl, et uma unistusõ teos saia.

Et kõik kõrda lätõ, om näta täämbädse vana pildi päält, kon om üles võet Kärgula segäkuur IX üldlaulupidol Taŋnan 1928. aasta hainakuun.

Pildi pääl kesken ist koori-juht Willemsoni Gustav.

Pildi om tennü Taŋna piltnik Voolmanni Hans.

RUUSMAA ARTHUR,

Vana-Võromaa muusõummi päävarahoitja

Kihnu Virve 90 aasta juubõlikontsõrdil

Mul um üts hää sõbranna, kes iks mu hinge iist huult kand. Seokõrd kinkse tä nii mullõ ku hindäle Vanemuisõhe pileidi Kihnu Virve 90 aasta juubõlikontsõrdilõ. Ma olli kühl Kihnu Virvet telekast nännü, a lähkõst ja ilmuisi um iks tõõnõ asi.

Saal olf muidoki puupistü täüs egän iän inemiisi. Kõgõpäält tullf Virve püüne pääle, tervif ja ist-sõ mugavahe tugituuli. Võtsõ sukavarda vällä ja nakaš umma eloluku kõnõlõma, et tä um tüütänü iks maa ja mere pääl ja pikkä aigu olf kultuurimaja juht kah viil. Samal aol käevä sõrmõ õigõ kipõstõ vardiõga.

Pääle tuu tulliva Untsagu ja laulsõva õigõ mitu laulu. Näide kõgõ hallimb vanaherrä võtsõ Virve tandsma ja nä keerutiva valssi nigu uhkõ nuurpaar.

Sis tulliva nuu ilosa tütrigu ummi uhkidõ rahvarõividõga, võtsõva Virve kah puldi taadõ saisma ja nüüt lätõ sääne pido käü-mä, et rahvas kõik saalin pesse kässi kokko. Virve ai vaihõpääl kihnu keelen tõrts juttu kah um-mist nuurusaastist.

Pääle vaheaigu käevä lava pääl viil Audru Jõõlaivandusõ Pundi trio ja Kukõrpilli ütten Järsumäe Virve perreansambliga laulman. Virve laulusõna olli iks inämbält jaolt nuurusõ armastusõst, mere-mehe igatusõst ja muidoki me-

PILT UMA LEHE ARVHIIVIST

Järsumäe Virve perreansambli. Pilt om 2009. aastagast, ku ansambli Oravil üles astõsõ.

rest, näide toitjast.

Ku edimält olliva naisil pään ilosa kirivä räti, sis no joba uhkõ Kihnu pääkattõ hõbõhöidsi rahho vai litritega ja kaalan hõpõhelme. Nä kõik olliva väega ilosa ja võrk-sa. Ja ku vaihõpääl tullgi mõnõl meeleliigutusõst vesi silmä, sis tuu pühiti ruttu põllõ sisse är.

Lõpõtusõs ütelf Virve üte lausõ, mis mullõ täpsele kihnu keelen miilde es jää ja ma panni tuu üm-bre mi kiilde: «Mu edimäne nuurus olf pikk ja illos, tõnõ nuurus lätõ ruttu müüidä ja põra um mul kol-mas nuurus, mis um kah illos ja

loodami, et iks pikk kah viil. Näe-mi järgmädsel juubõlikontsõrdil!» Ku kontsõrt läbi sai ja vällä tul-limi, olf süä nii lämmi, et es pa-nõki tähele, kuis välän olf jo pia kümme kraati külmä.

Ma arva, et kõik suuvsõva uman süämen Virvele viil pallo ilosit ja õnnõliidsi aastit, et saassi iks viil timäga kokko ja noid timä kirotduid süämehe minevit laulõ kullõlda.

Olõsi hää, ku meile kah säänd-sen iän viil elopäivi, jõudu ja mõistust antanu!

URMI AILI

Ilmahulgu

Perämädse paar aastat maailma pite ümbre rän-nänü MUSTMAA ULVI kirotas, miä om lajan ilman silmä jäänü.

Bussisõidu pääl...

...või egäsugutsit asju juhtu. Sääl või juhtu, et takanistja ossõndas sullõ pähä. Ku sa olt plaannu sõi-ta 12 tunni, sõs istutki 10 tunni, põrkna ja peterselli hiussin. Nii juhtu Indian. Õnnõs trehväs os-sõndaja taimõtoitlanõ olõma ja tuu soeng suurõmbat es haisagi!

Ku ma edimäst kõrda Lõuna-Ameerikan pikembä bussiotsta pääle juhtu – Tšiilist Argentiinadõ –, juusksõ mütidä bussi näitsik ja kandsõ kõigilõ kohvi ja kuuki. Nigu linnukin. A ku Boliiviast Peruudõ naksi mine-mä, tuudi joba peris praadi ette. Nigu linnukin.

Kõik ollgi nigu linnukin, selle et buss sõitsõ päälpuul pilvi. Sel-le et tii lätõ üle Ande ja kõgõ kor-gõmb kottus tuu tii pääl olf 4800 miitret üle merepinna. Tuud ma kah es olõ innembä trehvänü nä-gemä, et pilv nigu jõgi üle tii või juusksõ.

Boliivia bussõn süvvä ei anta, a sääl omma egä piätüse man sisseviskaja. Tuu, et vahekäiku tuldasa piirakit pakma, om iks tutva värk. A sääl omma kõrra-ligu praadi ilosalõ papptaldrigu pääle säetü, kõik kupatusõ uma-kõrda läbipaistvadõ kilekotti kõüdetü, läbi aknõ tetäs kaup är ja praat lindas jumala täpse-le bussi tõsõ kõrra aknõst sisse. Aknõst vällä lindas raha.

Peruun jälki tullf bussijuht tõsõ kõrra pääle ja nakaš laulma. Es olõ tõsõl ei kõrva ega hellü ega mällu, a no mis sa tiit, ku inemi-sel om lauluhimo pääl! Hää, et täl mällu es olõ, jummal tiid, ku pikä-le muidu olõs lännu. Perän võtsõ juht kaabu ja tekse tuuga bussi-rahva seen tiiru. Egäüts taht ellä!

Peruu inemiisile miildüs-ki väega bussin üles astu. Nä omma arvu saanu, et aig om raha. Ei olõ mõtõt laskõ suurõl hulgal rahval sõiduagu niisama maha molõta.

Edimäst kõrda ma es mõika, mis pito nüüt pidämä naatas. Et kas mõni tullf jälki laulma. Es tulõ, olf illos triigitü-viigitü miis, mikrofon ümbre pää kõü-detü, ja nakaš seletämä. Mugu «Informaciones, amigos!» ja «Depression, amigos!» ja «Reu-matismo, amigos! Artritis! Os-teoporos! Urinarias! Panico! Mucho problemas, amigos!». Ma edeotsa mõtli, et om määne-gi tervüst edendäv bussiliin rah-va harimisõs tettü, a perän tullf naada taimõtiid ostma. Hää, et niigi lätõ – Tenerifel ma trehvisi säändse bussiekskursiooni pää-le, kon müüdi madratsiid!

Kõgõ peenemb värk om tuu, et terven Lõuna-Ameerikan ei saaki bussiga sõita, ku sul passi ei olõ. Piletikassan nõutas passi ja bussijuht küsüs ja ütškõrd tullf inne bussi minekit eski näpujäle anda. Tuu trehväs väega mägine sõit olõma, ma mõtli, et vôi-ol-la olliva näpujäle tuu jaos, et ku kuristikku käänd, sõs om perän hää laipu kokko lukõ. Ja mõni-kõrd om nii, et kaamõramiis tulõ ja võtt üles kõik, kiä bussi pääle läävä.

A kõgõ kinämb bussisõit om iks Luxekspressiga Taŋnast Võrolõ...

Kriuhka riisõit

VÄLJANDU ELLEN

Ma olli küländ tsilfokõnõ lats, ku imä-esäga võtiva nõus ütäl talvitsõl pühapää-väl kopsõ tuuluhta ni üle Tamula järve kõndi.

Minno pakiti kah kõrda-piten sisse, et külm mano ei saasi. Istmise ala laotõdi nelläs kanditu tekk. Tuu olf imä hindä ummõldu, pääl verevide häiermidega sitsi-rõõvas, kohe puumvill sisse tepit. Tekikesest olli ma jo vällä kasunu, sängüh jäivä varba pallas, a ma tõmpsi tä lõvva ala ni kutsi «kaisus». Puust regi olf kah esä hindä meisterdet, kõva säältoega.

Reisi algusõn tundsõ ma häädmiiit, ku regi sille lumõ pääl kipõlõ juusksõ, a esäl lätš nätä igäväs. Jo tulliva poiskõsõao miilde ni leie vere kiimä. Päävapaistõn istsõ kalamehi terve järve-täus, egälütel raotu tirgo-tamisõ jaos mito mulku. Osa mulkõ oodiva umma järke ni saivä tühält. Noidõ pääl jäiegi esä silm pidämä, ni nakaški minno kõva vaardiga üle mulkõ tõmbama.

No timä jaos olliva mulgu muidogi nigu kikkapää, a latsõkõsõlõ paistuva laja nigu puul talolumpi. Vet ma sis inne ekä «surmakargamist» kiuhsõ hirmust killõ helüga. Esä kõrvulõ paistu tuu meloodia häste pasvat, tõmmaš reke viil kõvõmbahe.

Pikapääle sai ma kah tar-

gõmbas, vette es plartsahta, ni jätse kiuhkmissõ perrä. Esäl sai vist villänd tuust Beethoveni pausist, kamandõdi minno rii päält maaha.

Lämmistüses joosi ümbretsõõri, a esä tugi hinnäst rii naalõ ni tõmmaš Priimat. Kodotii pääl, ollimi vast poolõ pääl, ütäl imä kõrraga, et kostki tulõ kõrbõhaisu.

Kipõstõ kamandõdi minno maaha, sopuhtõdi tekki kah, ei midägi. Viil kõrra imä hädäld, et iks tulõ kõrbõhaisu. Vaht-

sõst tuu sopuhtamisõ jando, iks midägi. Esä muidogi hirnsõ, et imäl kalapraatmisõ lõhn nõnan.

Ku kodo saimi, arotõdi minno rõivist vallahõ, võti uma «kaisu» ütlen ja tahtsõ sängü pääl laota, ku kõrraga näi – taivanõ arm! Keset tekihäiermit neli musta kõrvõnut tsõõri. Nigu soldani sirgõn rian.

Vet esäl olf iks pabõrossi ots kohegi teki alomadsõ veere vaihõlõ sadanu. Puumvill tossas jo tassakõisi, ku õhku mano ei saa. Mu püksitagaotsa pääl es

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

olõ üttegi musta tsõõri viil.

Edimält ma iki iks kõvva, et mu illos «kaisu» om är tsurgitu. Sis ütäl imä, et taa tekk omgi vana ja väiku, paras maalõ kassilõ külealot-sõs viiä.

No tutkit! Haari «kaisu» kõvva kangli ala ja põrohti, et olkõ tä must vai kõrvõnu, mino umas tä jääs. Egä kõrd inne magamajäämist saadi uma «vainlasõ» noidõ kõrvõnuisi tsõõrõ sisse, kost nä inämb tagasi es saa.

Lugu, midä es juhtu

Ku taa suur sotsialismus olf, es kõnõlda ärist midägi. A midägi iks äriti ja tetti ja olli kontrolli-ki, et noid asju är hoita.

Olõ iks mõtõlnu toda talvõ, ku Armeenian tuu suur maa-värrin olf. Sis panti üles uudis, et nakatas orbõ Armeenia latsi tuuma Eestihä ja egä latsõ iist tulõ kimmäs kopkas. Tiia palfusid, kes joba rehkendivä tullu ja mis kõik saama nakkas.

Tiidse tuud kah, et süä olõs olnu külm ja noil latsil ei olõs määnest-ki ellu tulnu. Joba taa luudus...

Ei tiia, kost tuu tarkus tullf, et asi katski jäi. Säändse mõttö tulõva iks, ku kuulõt naist sõa-pagulaist.

RAUDKATSI ENE

Võlss raha

Naksi ütskõrd poodin kassan masma, taheti 14 euri. Andsõ kümmelidse paprõraha ja ütli, et uutkõ, ma otsi viil manu. Kassapedäjä ütäl, et seost om joba ülearu, tiä and mullõ siist viil rahha tagasi. Kaiõ sis, mis raha tiäl näpu vahel om, ja naksi hädäldämä, et oi-oi, andkõ tuu

mullõ tagasi, tuu om võlss raha. Kassapedäjä visas tollõ raha mu ette lavva pääl ja peris rüükse, et võta uma võlssraha.

Ma olli tiäle kogõmada viiekümmelidse rahapaprõ andnu. Mu kadunu esä opaš iks minnu, ku ma lats olli, et rahakotin piät alasi olõmbõ üts suurõmb rahapapõr, midä ei tohe ilman-gi rahakotist är anda, muidu ei tulõ sinnä inämp rahha manu.

Olõ kõik aig pruuvnu sedä iks meelen pedädä ja tuud rahapapõrd mitte vällä anda.

ALOPI ENE

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säändse siia vällä valinu.

Kruvikäändjä avitas

Kiirabi saa vabariigi aastapää-väl kõnnõ:

«Üts niildse mi pidolavvan punnivinna ala. Tulkõ kipõstõ!»

«Sõidami vällä. A seeni ku mi jõvvami...»

«Seeni proovimi kruvikäändjäga pudõli vallahõ saia.»

Ahuna ja mõts

Üts hummok sõit-sõ Peipsi pääl kalla püüdmä. Tafnast om 200 kilomiitret, nii et kell 4 üles ja puul 5 massinalõ helü sisse. Ku Rakverest edesi sai, naksi mullõ mõtsa vidämise massina vasta sõitma, 80 kilomiitret pääl olf säidse vai katõssa massinat. Mullõ tundu, et tuud olf pallo.

Ja määndsel aol, üüse sala-huusi, mõtõlgõ, puu lõigati näide unõaol maaha ja laaditi autidõ pääl. Mullõ paistu neo massina kiuduvankridõ muudu. Hallõ nakas.

Mustveen olf joba terve unik kalamiihi iin, nimä lätsi mas-sulidsõ päälevidäjäga. 15 euro iist saat hummogu järve pääl ja õdagu jäl viirde, a mul omma hindäl jala all. Ja mineväst kõrast meelen kah, kost kalla otsi. Nii vissigi üte jutiga viis kilomiitret järve pääl. Edesi puursõ mulkõ ja kõndsõ ja turguti ja otsõ ja kellä 12 ümbre sai kalalõ pih-ta. Väega tähtsä om tälle pääl trehvädä, egä kõrd ei õnnistugi. Talvõl om tuu võtuaig nii lüh-kene, et ku pallo ilda kala pääl trehvät, om timäl joba seos pää-väs kõtt täüs. A seokõrd lätš mul kinäste. Sai kõrraligulõ parvõlõ pääl. Kats seltskunda veidike-se kavvõmbal naksi kipõstõ mu poolõ liikma. A ei olõ nii, kõigilõ ei jakku kalla, kvoodi tõmma-tas egä aasta mutnikuga täüs ja kalla nii pallo ei olõ. Ja ega ma sõs parvõ uma mulgu alt ti mano

RUITLASÕ OLAVI, kalamiis

ei lasõ, ku ma tä joba üles leidse.

Kuus killo poo-lõ tunniga, ja sõs pand kala suu kinni. Säändse 350–450 g ilosa ahuna. Kuvvõ kilo sisse näid pallo ei lääki. Sõs istsõ niisama ja liiguti sikuskaotsa ja mõtli, et elol ei olõ hätä.

Es olõki, kooni jäl

noidõ puilõ pääl mõtlõma nak-si. No om ragomisõ vannust alla lastu ja mõtsaga lätš niisama nigu ahunaga. Tõmmatas puhtas. Ja ku tuu puidu rafiniirmise tehas sääl Imäjõõ pääl tüüle nakkas, sõs nakkas maa pääl sama kav-võlõ kaia olõma nigu Peipsi pääl. Ainumanõ hädä, et kavvõlõ näet külh, a tuud, midä kaia, sääl ei olõ. Midä sa tuust lakõst kaet.

Hüvvi mõttit arvada ei olõ. Inemiisil. Esiki puulhüvvi ei olõ. Mõövä õnnõ tuud, midä nä ummi kässiga tennü ei olõ. Kal-la, puid, siini. Ku olõssi hüvvi mõttit, sõs nä tennü ummi käs-siga midägi ja sõs mõõnu tuud. A ku ei olõ mõttit, sis ei olõ jah midägi tetä.

Kodotii pääl sõidi jäl mõtsa vidämise massinist müüdä. Kol-mõst, ma väega es kupata. Mõtli, et olõs hää teedä, ku pallo kõigi mõtsu ja puilõ pääl kokko puud ütlen päävän mi maal mano kas-sus. Kas 50, 100 miitret, vai tulõ esiki kilomiitrega rehkendä. A periselt ei olõ vahet, ega mõts inemisest ette ei jõvva. Ei olõ todamuudu hirmugi.

Tossu Tilda pajatusõ

Keeletsukõlus

Üten liinaasutusõn, kon tüül käve eestläisi ja vinläsi, küse üts vinne miis uma eesti tüüseldsilidse käest aig-aolt eesti keele sõnnu. Mehe esi ütli tuud asja keele-tsukõlusõs.

Tuu vinne mehe tõõnõpuul olf kah sääl asutusõn tüül ja timä olf kah väega huvitõt eesti keelen kõnõlõmisõst.

Ütspäiv küsse vinne miis, kuimuudu nimmatas tuud tsir-ku, kiä vasta puud toks: tok-tok-tok. Sõbõr tiidse, et tuu om rahn. A mille jaos säänest sõn-na vaia om?

«Ma ütlen naisele: sa toksid mind nagu rjahn,» sellet vinlä-

ne, kuis tä ütles, ku naanõ timä-ga pahandas.

Vahtsõstpruukminõ

Ku miihil olf vaia hiust lõigada vai molo päält hapõn är aia, olli joba vanal aol tuu jaos liinan tsirulnigu.

Tullf maamiis ütte tüükot-ta. Tsirulnik tsusaš tälle puust kuulikõsõ põskõ, et kundõ nahk olõs sille. Ku tsirulnigul olf tüü tett, küsse maamiis: «Mis olõs saanu, ku ma olõs taa jublagu alla niildnõ?»

«Olõssi hummõn mullõ tä tagasi toonu, nigu kõik tõõsõ omma tennü,» vastaš tsirulnik rahulidsõlt. Kae, ku kavvõlõ küünus vahtsõstpruukminõ!

Vaesusõ ärkaotaminõ

Kuuli raadiost, et ku mi riik om sada aastat vanas är saanu, sõs saava pia kõik Eesti inemise riigi priileevä pääl. Olõ-i vaiagi inämp maad katõs lõigada, et eräle rikkide päällinas ja vaesidõ Eestimaas jaka.

Ku kõik eestläse omma kinni-majja är pantu ja riik kolm kõr-da pääväh sõõgi ette tuu, olõ-i inämp vaesit ega rikkit.

Tuu jaos om no valitsus tennü säändse säädüse, midä ei olõki harilikul inemisel võimalik täu-

tä. Kinnimajja pandas egäl juhul. Ku laulat hümmi võlssi vai võlss kotusõh, läät kinni. A ku egäs juhuse ülepeä ei laula, läät iks kinni. Ja ommaki inemiisi egäpäävädse rahamurrõ mur-tu. Lämmi kambri ja prii süük päälekauba.

Ku ma minevä kõrd kiti valit-sust uskmada hää plaani iist, sõs es mõista arvadagi, et and viil vinti mano käändä. A näet, vallahidsõ pääga inemise olõ-i Eestimaalt otsa saanu.

MUDA MARI

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääl latsinukk@umaleht.ee vai postiaga: Uma Leht Tartu 48 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeiltsit latsiraamatit vai plaatõ.

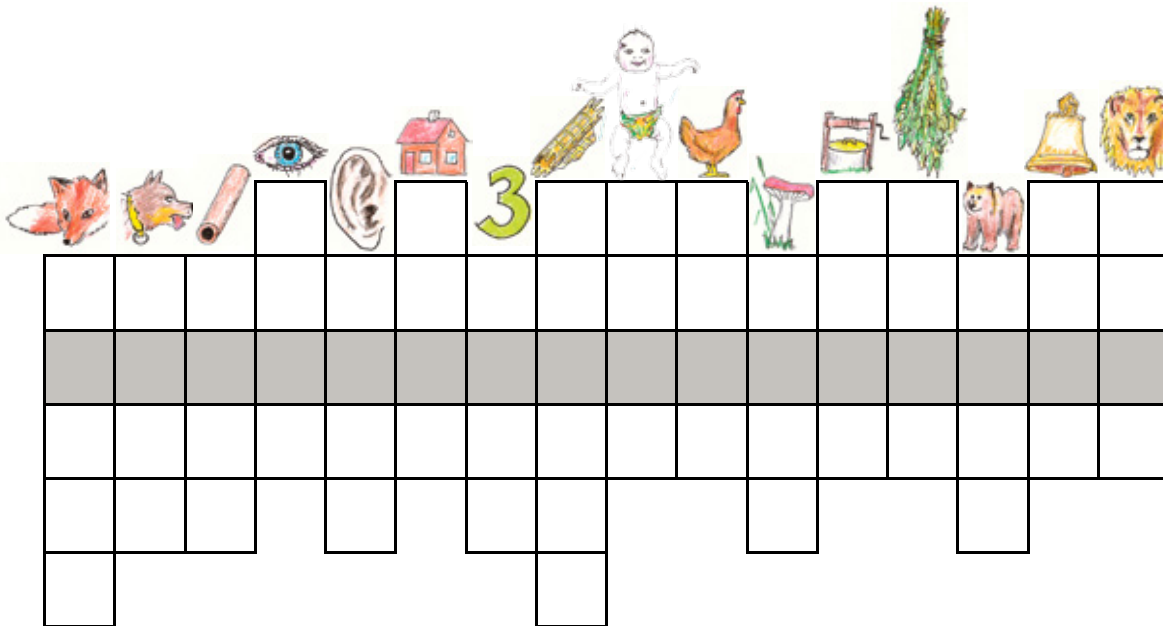
Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus:

TRAKTOR TOUGAS MURO PÄÄLT ÄR NELIKÜMMEND ÜTESSÄ TONNI LUMMÕ.

Avvohinna saa PAHVA KARL-ANDRES (6) Valgast.

Lahenda' ristsõna. Vastussõs saat teedä', määne om seo talv. Vastus: Seo talv...

SAARÕ EVARI TSEHKENDÜSE'